

УДК 929.732 (440.248)

АНГАЛЬТ-КЕТЕНСЬКИЙ ГЕРЦОГ ХАЙНРИХ (1830–1847)

Ганкевич В. Ю.

*Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Сімферополь, Україна
E-mail: prgankiewuczwo@yandex.ru*

Стаття присвячена біографії герцога Хайнриха Ангальт-Кетенського – другого господаря Асканії-Нова, яка пізніше стала відомою через свій заповідник та наукові заклади.

Ключові слова: Асканія-Нова, Ангальт.

Цього року в Федеративній республіці Німеччина було відзначено 800-річчя виникнення держави Ангальт. Крім цього, рівно 180 років тому отримала свою назву ангальтська колонія – «Асканія-Нова». Пізніше на її території виник широковідомий заповідник – єдиний в Європі незайманий степ.

Ці дві події тісно пов'язані одна з одною. Навкруги самої Асканії-Нова зав'язалися міцні вузли Центрально- і Східно-Європейської історії.

Отже, маловідомі події минулого Асканії-Нова, які туго переплилися із історією країни Ангальт, мають право на докладне вивчення та широке наукове оприлюднення. Вони суттєво доповнюють яскравими фактами невиразні події поступового залюднення Півдня України першої половини XIX ст., її сільськогосподарського та етнічного розвитку.

Ця проблема в означеному контексті досі не знайшла достойного відображення ні у вітчизняній, ні у зарубіжній науці. Одже, задля заповнення цієї прикрої лакуни була зроблена ця спроба висвітлити окремі сюжети розвитку Асканії-Нова в часи її перебування в якості ангальтської колонії.

Серед авторів, в працях яких були знайдені необхідні окремі матеріали, треба зазначити П. К. Козлова, П. Ф. Карабанова, П. В. Долгорукова. Сучасними дослідниками, дані яких були залучені необхідно вказати В. А. Бушакова, Н. Е. Дрогобич, І. С. Семенова. Твори зарубіжних дослідників, які допомогли висвітлити окремі сюжети цього дослідження належать авторству А. Дрюкке, Х. Шульце, Й. Е. Релерта та Ф. В. Хавкінса тощо.

Джерелами для дослідження стали окремі документи Архіву зовнішньої політики Російської імперії, Повного зібрання законів Російської імперії, матеріали газети «Das Pfennig-Magazin für Verbreitung gemeinnütziger Kenntnisse», «Новороссийский календарь на 1849 год», «Almanach royal et national pour l'an M.DCCC.XL.IV», «Das Buch der Ritterorden und Ehrenzeichen: Geschichte, Beschreibung und Abbildungen» та сучасне ілюстроване видання «Аскания-Нова в исторических планах и рисунках», яку упорядкував Х. Шванн тощо.

Справа у тому, що засновники Асканія-Нова ангальт-кетенські герцоги Фердинанд Фридрих (1769–1830) та Хайнріх (1778–1847) походили із плесської генеалогічної гілки асканійської династії. Свого часу вона отримала

секундогенітуру, що давала право управляти маленьким князівством Плесс (Pless) на півдні Пруссії. (Нині Пщина (Pszczyna) Сілезького воєводства в сучасній Польщі).

Після припинення ангальт-кетенської династії князь Фердинанд Фридрих посів вакантний герцогський престол. Відповідно управління Плессом він передав рідному брату – принцу Хайнріху.

23 серпня 1830 року Фердинанд Фридрих помер. Відповідно на цю смерть герцога відреагував санкт-петербурзький уряд. Іменним указом, наданим Сенату, від 5 червня 1831 року наказувалося «вищевизначенні ділянки землі з нинішнього часу вважати затвердженими у вічне та спадкове володіння герцога Ангальт-Кетенського Гейнріха, після переходу на нього визначеного права в силу духовного заповіту покійного герцога Фердинанда» [1]. Малася на увазі недавно придбана ангальтська колонія, яка розташовувалася в Дніпровському повіті Таврійської губернії.

Отже, ще Фердинанд Фридрих у 1828 р. добився заснування в Таврійській губернії колонії [2], яка, доречі, за його життя не отримала своєї офіційної назви. Треба сказати, що в офіційних документах та інших писемних джерелах у той час і пізніше колонію Асканія-Нова також називали «Новий Кетен», «Новий Ангальт», «Чапельська дача», урочище «Чаплі», «Великі Чаплі», «Асканієво», «Асканіївка».

Це сталося тільки під час правління Хайнріха Ангальт-Кетенським герцогством. Влітку 1832 р. Август Людвиг фон Бер (1781–?), що прибув з інспекцією в колонію. Очевидно із дозволу герцога, він почав давати назви населеним пунктам та житлово-господарчим комплексам ангальт-кетенським володінням в Таврії. (На той час у таврійських володіннях Ангальт-Кетенського герцогства налічувалося 11 таких населених пунктів) [3].

Символічно, що центром колонії стало поселення, яке отримало назву Асканія-Нова. Воно було назване на честь одного з несправедливо захоплених у середньовіччі володінь – графства Асканія (Ашерслебен). Це було свідченням того, що в історичній пам'яті ангальтців міцно утримувалися спогади про втрачені етнічні землі, а головне, щирі надії на прискорене економічне та політичне відродження рідної країни. «Через те, що це володіння, за волею того, хто його набув, має назавжди залишитися за Ангальтським домом, – писав додому начальник ревізії, – то мені вважається доречним нагадати про права на втрачену через насилля чудову ділянку землі, замість якого залишився лише пустий титул, який навряд чи колись набуде реального значення...» [4].

Герцог Хайнріх щиро вважав, що у топоніміці мали бути увічнені імена правлячих герцогів Ангальт-Кетенських та їхніх дружин. Тому ряд хуторів отримали назви Фердинандка, Юліанка, Генриково і Августово. Цю думку володаря, зрозуміло, поділяв і Август фон Бер, який писав до Кетену, що наступні населенні пункти «будуть достойним чином названі, отримавши імена царствующої герцогської родини, якій колонія зобов'язана своїм розквітом та існуванням, а також померлих герцога і герцогині, які заснували колонію» [5].

Два хутори отримали назви ангальт-кетенських містечок – Дорнбург та Нієнбург, що очевидно було пов'язано із ностальгічними мотивами. Нажаль, не усі ангальтські назви прижилися в Таврії. Частина з них стала носити імена старших чабанів («атагасів»). Наприклад, економія Дорнбург на старих мапах позначалися як сарай

*Співзасновник «Ордену Альбрехта Ведмеда»
герцог Леопольд IV
Фридрих Ангальт-Дессауський
Das Pfennig-Magazin für Verbreitung
gemeinnütziger Kenntnisse. – 1837. – 5 august.*

фраструктури, кліматичні особливості, природні умови, брак досвіту сільськогосподарського виробництва в умовах, які, як виявилось, різко контрастували із набутих поколіннями досвідом та ситуацією на батьківщині.

Однак, в цілому господарство колонії трималося на пристойному рівні. Про це свідчить проведена з 3 по 10 жовтня 1846 року в Сімферополі VI Новоросійська виставка сільської продукції, яку організувало міністерство державних маєтностей. Колоністи представили на огляд зразки овечої вовни, яка вразила відвідувачів своєю якістю. По результатам Сімферопольської виставки був нагороджений господар колонії герцог Хайнрих великою срібною медаллю [9], яка і донині зберігається в нумізматичному кабінеті кетенського палацу. Отже, в цей період відзначалися і окремі здобутки в економічному розвитку колонії.

Ким же був цей господар Асканії-Нова, як формувалася його особистість, військова кар'єра та державницький хист?

30 липня 1778 року у Фридриха Ермманна князя Ангальт-Кетен-Плесського та його дружини Луїзи Фердинанди народився шостий син – принц Хайнріх¹. Як вже зазначалося, після отримання братом Фердинандом Фридрихом герцогського трону, він примав участь в управлінні Плессом в Силезії. Після смерті герцога Фердинанда

Неймана [6]. Приморській ділянці залишили стару назву – Дофіне (Дух-Финей). Крім того, були збережені назви «Старий Етап» і «Новий Етап». На цих двох пунктах тимчасово розміщувалися для ночівлі арештанти та каторжники, яких конвоювали до місць покарання. Окремі будівлі були знесені тільки у 60-х роках XIX ст. [7].

Відомо, що герцог Хайнрих поділяв надії свого покійного брата Фердинанда на економічний розвиток ангальт-кетенської колонії в Таврії. Про це свідчить не тільки постійна його зацікавленість справами Асканії-Нова. Для врегулювання багатьох поточних питань адміністративного управління було створено особливу «Кабінет-колегію» [8].

Але економічна нестабільність та періодичні кризи весь час супроводжувала Асканія-Нова. Її історія була не дуже вдалою. Цьому сприяли нерозвиненість транспортної ін-

¹ Старший брат – Ернст Еммануель Ермман (1768–1808) – відсторонений від престолу через хворобу; брати: Бенедикт (1771–1773); Християн (1774–1783) та Георг (1776–1777) померли малолітніми.

Фридриха князь Хайнріх передав управління цією країною молодшому брату принцу Людвигу (1783–1830), а після його смерті родині Хохберг [10]. (Князівство Плесс успадкував рідний племінних герцогів Фердинанда Фридриха та Хайнриха Ангальт-Кетенських Ханс Хайнріх X граф фон Хохберг (1806–1855) – син Анни Емілії та Ханса Хайнриха VI графа фон Хохберга).

До пруської королівської військової служби принц Хайнріх вступив ще 18 річним юнаком. Вона розпочалася 3 березня 1796 р. Невдовзі молодий офіцер отримав чин гвардійського штабс-капітана.

Відомо, що принц відзначився у складі пруських збройних сил. 25 березня 1796 його було переведено до 32 стрілецького полку князя Гогенлое. 17 січня 1797 р. принц Хайнрих отримав чин капітана та посаду командира роти. У 1804 р. він вже був старанним, досвідченим та авторитетним офіцером. 26 березня 1805 р. принц Хайнріх отримав від короля дипломатичне завдання прибути до константинопольського двору османського султана Селіма III (1761–1808) через територію Австрійської України. 13 березня йому була подовжена відпустка на пів року. 31 серпня 1805 р. принцу Хайнріху надало чергове звання – майора. Він був учасником кампанії 1806 р. і з самого початку знаходився при штабі пруського короля Фридриха Вільгельма III. А 10 жовтня 1806 р. принц отримав наказ супроводжувати пруську королеву Луїзу шляхом з Ерфурта до Берліну.

Як відомо, після катастрофічного розгрому пруської та російської армій, 8 липня 1807 р. було підписано принизливий Тильзитський договір. В пруській армії зберігалися лише залишки колишньої величі. 9 грудня 1808 р. Принц Хайнріх був призначений шефом батальйону фон Шулера. 17 лютого 1809 р. він став командувати першим батальйоном Силезького піхотного полку № 10. 3 жовтня 1810 р. йому присвоїли військове звання полковника та відправили у відставку. А через 25 днів принц Хайнріх отримав дозвіл користуватися військовим одностроєм Першого Силезького піхотного полку.

Військову діяльність принца Хайнріха було оцінено за заслугами. 15 листопада 1810 р. він став лицарем «Ордену Червоного Орла» 1 класу.

16 грудня 1818 р. Хайнріх отримав трон Плесського князівства, яким йому поступився брат Фердинанд Фридрих. (Той як раз очолив Ангальт-Кетенське герцогство, яке виявилось вакантним після смерті шістнадцятирічного герцога Людвіга Августа Фридриха Еміля (1802–1818)). Через шість днів князь Хайнріх Ангальт-Плесський отримав чин генерал-майора і, очевидно поновлений у лавах пруської армії. Але тільки 22 травня 1825 р. він отримав під своє безпосереднє командування полк ландверу.

1 лютого 1826 р. князь Хайнріх став членом Державної Ради. Невдовзі він вийшов у відставку у званні генерал-майора. Зі смертю 28 серпня 1830 р. бездітного брата Фердинанда Фридриха Ангальт-Кетенського, Хайнріх отримав право успадкувати цей трон.

За заслуги перед Пруссією 11 вересня 1830 р. його було нагороджено вищою нагородою королівства – «Орденем Червоного Орла».

Під час правління герцога Хайнріха Ангальт-Кетенською державою були встановлені тісні дипломатичні відносини з російським імператорським двором.

*Співзасновник «Ордену Альбрехта Ведмеда»
герцог Олександр Карл
Ангальт-Бернбургський
Das Pfennig-Magazin für Verbreitung
gemeinnütziger Kenntnisse. –
1837. – 12 august.*

Відомо, що 4 березня 1833 р. він був нагороджений імператором Миколою I російськими орденами «Св. Апостола Андрія Первозванного» та «Св. князя Олександра Невського» [11].

Герцог Хайнріх продовжив знаходитися у тісних дружніх відносинах з пруським королем Фридрихом Вільгельмом III. З 1841 р. і до самої смерті знову числився в пруській армії. 30 березня 1844 р. герцог Хайнріх знову отримав підвищення у військовому чині. Він став генерал-лейтенантом. А напередодні своєї смерті, 11 січня 1844 р. герцогу присвоїли звання генерала від інфантерії.

Політикою герцога Хайнріха, який прийняв від брата трон, стало продовження відчайдушної боротьби за економічне відродження Ангальт-Кетена. На нього покладалися великі надії підданих [12].

Герцог Хайнріх вважався серед своїх підданих правителем справедливим та доброзичливим. Він

користувався популярністю та прагнув до благополуччя своєї маленької держави.

В роки правління герцога Хайнріха до Кетена була прокладена залізниця. Спочатку була побудована гілка з Магдебургу в Галле, Лейпциг Кетен. Пізніше залізницю подовжили до Берліну, а закінчилася вона у Дессау. Отже, Кетен став важливим вузлом на стиці двох потужних залізничних ліній [13]. Безсумнівно, це мало було привести до стрімкого розвитку економіки Ангальт-Кетена.

Отже, уряд герцога розвивав транспортну інфраструктуру; він займався будівництвом церков та шкіл. Герцог Хайнріх цікавився передовими технологіями у сільському господарстві. Він прагнув до посилення краси своєї маленької столиці – міста Кетен.

Герцог Хайнріх у колі своїх родичів герцогів Олександра Карла Ангальт-Бернбургського [14] та Леопольда IV Фридриха Ангальт-Дессауського [15] вважався старшим і користувався глибокою повагою. 18 березня 1837 р. вони разом прийняли рішення про створення («відродження») Ангальтського династичного «Ордену Альбрехта Ведмеда» та склали спеціальний «Статут» [16]. Буцімто орден був започаткований ще у 1382 р. князем Сигизмундом I. (Цього року виповнилося 630 років цій напівміфічній події). Девізом ордену «Альбрехта Ведмеда» стала фраза

«Fuerchte Gott und befolge seine befehle» («Бійся Бога та слідуй його повелінням») [17]. В медальйоні знаходилася фігурка ведмеда, що йшов по міським муром. Герцог Хайнріх був визнаний гроссмейстером цієї династичної нагороди [18].

У 1837 році 12 червня кавалером великого хреста ангальтського «Ордену Альбрехта Ведмеда» став імператор Микола I [19], який був «безкінечно вражений» такою увагою. В той день герцог Хайнріх власноруч написав імператору Миколі I листа німецькою мовою. В Санкт-Петербурзі його було отримано 27 червня 1837 р. В ньому урочисто та пафосно сповіщалося про нагородження російського монарха вищою відзнакою – єдиного для усіх частин Ангальта орденом. Герцог просив прийняти цю нагороду на знак щирої дружби та глибокої поваги [20]. А вже 30 червня 1837 р. був опрацьований проект листа-відповіді

щодо нагородження імператора Миколи I «Орденом Альбрехта Ведмеда». Він щиро подякував герцога та його родичів-співзасновників ордена – Олександра Карла Ангальт-Бернбургського та Леопольда Фридриха Франца Ангальт-Дессауського [21].

20 червня 1837 р. «Орденом Альбрехта Ведмеда» великого хреста були нагороджені впливові російські сановники – найясніший князь Петро Михайлович Волконський (1776–1852) та граф Карл Роберт фон Нессельроде-Ересгофен (1780–1862) [22].

10 серпня знаком «Ордену Альбрехта Ведмеда» I класу був нагороджений міністр фінансів, сенатор та член Державної Ради Г. фон Канкрин (1774–1845). (Нажаль, у списку кавалерів ордена довідкового видання Й.Ф. Рейхельта його ім'я не зазначено). Очевидно, що перша хвиля нагороджень проводилася при сприянні герцога Хайнріха Ангальт-Кетенського на знак вдячності за створення Асканії-Нова.

Герцог Хайнріх, як і його брат – герцог Фердинанд мріяв відвідати свою колонію в Таврійській губернії. Але це прагнення виявилось нездійсненим. Однак, герцог Хайнріх був почесним закордонним членом Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії [23].

Герцог Хайнріх надавав своє монарше покровительство вченим. Так він продовжував підтримувати знаменитого гомеопата Самуїла Фридриха Христиана Ганеманна (1755–1843). Відомо, що до 100-річчя з дня народження вченого владою була створена гомеопатична клініка поблизу замкового парку в Кетені.

Співзасновник «Ордену Альбрехта Ведмеда»
герцог Хайнріх Ангальт-Кетенський
*Das Pfennig-Magazin für Verbreitung
gemeinnütziger Kenntnisse. – 1837. – 26 august*

Монарх також прихистив в своїй країні відомого європейського лікаря («чудодієцелителя») доктора Артура Лутце (1813–1870). Вчений відкривав гомеопатичні санаторії. В цих закладах лікувалися пацієнти із багатьох держав. Герцог Хайнріх влаштував бібліотекарем та хранителем своїх палацових колекцій історика Готліба Краузе (1804–1888). Відомо, що сферою його науковою діяльності були історія німецького мовознавства, минуле герцогства Ангальт та джерела часів Тридцятилітньої війни.

Підтримку герцога отримував і вдатний німецький орнітолог Іоганн Фридрих Науман (1780–1857). Він був одним із організаторів авторитетної наукової організації – «Deutsche Ornithologen-Gesellschaft» («Німецьке орнітологічне товариство»).

Дружиною герцога Хайнріха 18 травня 1819 р. стала Августа Фридеріка Есперанса Рейсс-Шлейц-Кестрицька (03.08.1794–13.07.1855) [24]. Вона народилася у Брауншвейзі в родовитій та поважній сім'ї Хайнріха XLIV фон Рейсс-Шлейц-Кестритц (1753–1832) та Августи фон Рідезель цу Ейсенбах (1771–1805) [25]. Дитинство принцеса провела в Берліні, в Бранденбурзі, на сілезько-польському кордоні тощо [26].

У 1819 р. вона побралася із князем Плесьським Хайнріхом. Партія була вигідною. Але шлюб виявився бездітним. Але герцогиня Августа була одностудницею герцога Хайнріха. Вона користувалася величезною повагою народу та присвятила своє життя допомозі нужденним та бідним. Пам'ять свого чоловіка герцогиня Августа вшанувала створенням благодійного фонду його імені – «Heinrichsstiftung». Вдова герцога Хайнріха спокійно померла 13 червня 1855 року і була похована в євангелічній церкві столичного міста Кетена.

23 листопада 1847 року значно раніше своєї дружини герцог Хайнріх помер і був похований в склепі кирхи Св. Якоба. І ця ангальт-кетенська герцогська родина не залишила спадкоємців. Наймолодший брат герцогів Фердинанда і Хайнріха – Людвіг Ангальт-Кетен-Плесьський помер бездітним. Ангальт-Кетенська герцогська лінія остаточно перервалася.

Отже, герцог Хайнріх, був представником ангальт-кетен-плесьської династії зробив помітний внесок в історію низки сучасних держав: Польщі, Німеччини, України, Російської Федерації. Він прагнув укріпити ангальт-кетенську державність та динамічно розвивати свою колонію Асканію-Нова. Хайнріх був одним із засновників династичного «Ордена Альбрехта Ведмеда», який використовував для посилення російсько-ангальтських політичних та економічних відносин. Цьому ж сприяло і встановлення дипломатичних відносин між Російською імперією та Ангальт-Кетенським герцогством.

Яскраве життя та енергійна діяльність герцога Хайнріха сприяла розвитку ангальтської колонії Асканія-Нова. Безсумнівно, його вплив був потужним, але недостатнім. Однак, навіть в таких умовах суб'єктивного та об'єктивного характеру поселення продовжувало існувати. Воно перейшло у спадок до герцога Леопольда IV Фридриха Ангальт-Дессауського (01.10.1794–22.05.1871) і проіснувало в якості саме ангальтської колонії ще аж до 1856 року.

*Хайнрих герцог Ангальт-Кетенский
(30.07.1778–23.11.1847)
Hoffmann Fr. Das malerische und romantische Anhalt. –
Dessau: Ver. Von C. Aug. Stange, [1853].*

*Августа Фредеріка Есперанса герцогиня Ангальт-Кетенська
(03.08.1794–13.07.1855)*

*Hoffmann Fr. Das malerische und romantische Anhalt. –
Dessau: Ver. Von C. Aug. Stange, [1853].*

Список використаних джерел та літератури

1. ППСЗРИ. – Т. 6. – 1831. (05 июня), № 4629.
2. Ганкевич В.Ю. Правлячий герцог Фердинанд Фридрих Ангальт-Кетен-Плессский – засновник колонії Асканія-Нова / В. Ю. Ганкевич // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер.: «Исторические науки». – 2011. – Т. 24 (63). – № 2. – С. 31–45.
3. Асканія-Нова в исторических планах и рисунках, 1828–1856 гг. / сост. Х. Шванн. – СПб ; Магдебург ; Кетен, 2008. – [С. 4].
4. Козлов П. Асканія-Нова в ея прошлом и настоящем. История Ангальтской колонии в Южной России / П. Козлов // Русская старина. – 1914. – Май. – С. 365–366.
5. Козлов П. Асканія-Нова в ея прошлом и настоящем. История Ангальтской колонии в Южной России / П. Козлов // Русская старина. – 1914. – Май. – С. 366.
6. Бушаков В. А., Дрогобыч Н. Е. Топонимия биосферного заповедника «Асканія-Нова» / В. А. Бушаков // Вісті біосферного заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф. Е. Фальц-Фейна : проблеми екомоніторингу та збереження біорізноманіття. – Асканія-Нова, 1998. – С. 15.
7. Бушаков В. А., Дрогобыч Н. Е. Топонимия биосферного заповедника «Асканія-Нова» / В. А. Бушаков // Вісті біосферного заповідника «Асканія-Нова» ім. Ф. Е. Фальц-Фейна : проблеми екомоніторингу та збереження біорізноманіття. – Асканія-Нова, 1998. – С. 15.
8. Drücke A. Ascania Nova. Die geschichte einer kolonie Anhalts in Süd-Russland. Inaugural-dissertation zur erlangung der doctorwürde der hohen philosophischen fakultät / A. Drücke. – Halle : Hofbuchdruckerei von C. A. Kaemmerer & C°, 1906. – S. 33.
9. Выставки произведений сельского хозяйства // Обзор действий департамента сельского хозяйства в течении пяти лет, с 1844 по 1849 год : извлечение из ежегодных отчетов департамента сельского хозяйства и других официальных документов. – СПб. : Тип. МГИ, 1850. – С. 48.
10. Асканія-Нова в исторических планах и рисунках 1828–1856 гг. / Сост. Х. Шванн. – СПб ; Магдебург ; Кетен, 2008. – Рис. 16 [С. 34].
11. Карабанов П. Ф., Долгоруков П. В. Списки замечательных лиц русских / П. Ф. Карабанов // Чтения в имп. Обществе истории и древностей российских при Московском университете. – 1860. – Кн. 1. – С. 176.
12. Galerie der deutschen Bundesfürsten. XXIII. Heinrich // Das Pfennig-Magazin für Berbreitung gemeinnütziger Kenntnisse. – 1837. – 26 august.
13. Die Fürsten / Herzöge von Anhalt von 1606 bis 1918. Anhalt-Köthen(-Plötzkau) bis 1847 (inkl. Nebenlinie Anhalt-Köthen-Pless). – Dessau : Herausgegeben vom Verein Kultur und Geschichte in Anhalt Dessau e. V, 2012. – S. 87.
14. Galerie der deutschen Bundesfürsten. XXII. Alexander Karl, Herzog zu Anhalt-Bernburg // Das Pfennig-Magazin für Berbreitung gemeinnütziger Kenntnisse. – 1837. – 12 august.
15. Galerie der deutschen Bundesfürsten. XXI. Leopold Friedrich, Herzog zu Anhalt-Dessau // Das Pfennig-Magazin für Berbreitung gemeinnütziger Kenntnisse. – 1837. – 5 august.
16. Schulze H. Chronik sämtlicher bekannten ritter-orden und Ehrenzeichen, welhe von souverainen und regierungen verliehen werden, nebst abbildungen der decorationen / H. Schulze. – Berlin : In Commission bei W. Moeser und Kühn, 1853. – P. 12–13.
17. Ганкевич В. Ю. Российские кавалеры ангальтского ордена Альбрехта Медведя / В. Ю. Ганкевич // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. – 2011. – Вип. 87. – № 8. – С. 70.
18. Das Buch der Ritterorden und Ehrenzeichen : Geschichte, Beschreibung und Abbildungen. – Brüffel und Leipzig : Verlag von Carl Ruquardt, 1848. – S. 3–5.
19. Relhert J.F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümer Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J.F. Relhert.. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 10.
20. Архив внешней политики Российской империи, ф. 133, оп. 469, (1837), д. 4 Anhalt-Cöethen (Duc d') R.E, л. 2–2 (об.).
21. Архив внешней политики Российской империи, ф. 133, оп. 469, (1837), д. 4 Anhalt-Cöethen (Duc d') R.E, л. 1, 5.
22. Relhert J.F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümer Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J.F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 10; Kankrin E. F., Keyserling A. Aus den Reisetagebüchern des Grafen Georg Kankrin, ehemaligen kaiserlich Russischen Finanzministers, aus den

Jahren 1840 – 1845 / Kankrin E. F. Erster Theil. – Braunschweig : Verlag der Hofbuchhandlung von Erduard Leibrock, 1865. – S. 58.

23. Новороссийский календарь на 1849 год. – Одесса : Ришельевский лицей, 1848. – С. 317.

24. Hawkins F.B. Germany; the spirit of her History, Literature, Social condition, and National economy; illustrated by reference to her physical, moral, and political statistics / F.B. Hawkins. – London : John Parker, M.DCCC. XXXVIII [1838]. – P. 444 ; Семенов И.С. Христианские династии Европы. Династии, сохранившие статус владетельных. Генеалогический справочник / И. С. Семенов. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – С. 47.

25. Almanach royal et national pour l'an M DCCC XLIV. – Paris : Chez A. Guyot et Scribe, 1844. – P. 21.

26. Die Fürsten/ Herzöge von Anhalt von 1606 bis 1918. Anhalt-Köthen (–Plötzkau) bis 1847 (inkl. Nebenlinie Anhalt-Köthen-Pless). – Dessau : Herausgegeben vom Verein Kultur und Geschichte in Anhalt Dessau e. V., 2012. – S. 90.

Ганкевич В. Ю. Ангальт-Кетенский герцог Хайнрих (1830–1847) / В. Ю. Ганкевич // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – 2012. – Т. 25 (64), № 1. – С. 66–76.

Статья посвящена биографии герцога Хайнриха Ангальт-Кетенского – второго хозяина Аскании-Нова, которая позднее стала известной из-за своего заповедника и научных учреждений.

Ключевые слова: Аскания-Нова, Ангальт.

Gankievich V. Heinrich, the Duke of Anhalt-Koethen (1830-1847) / V. Gankievich // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Historical Science. – 2012. – Vol. 25 (64), No 1. – P. 66–76.

The article is devoted to the biography of Heinrich, the Duke of Anhalt-Koethen, who was the second owner of Askania-Nova colony. (Later on the territory of Askania-Nova a worldwide known nature reserve and numerous scientific institutions were established). The scientific sources and literature on the abovementioned topic have been analyzed. The descent of Heinrich himself as well as that of his family and marriage has been studied. The development of his career in the state service (Prince-Duke-Herzog) has been reconstructed, in the context of which Heinrich's military career is reflected, too. Together with the relatives he organized a dynastic order of «Albrecht the Bear». During his reign the government was aiming to provide a stable economic growth. Heinrich relied on his Anhalt colony a lot. During his reign many settlements of the colony were given names, Askania-Nova is one of them.

Keywords: Askania-Nova, Anhalt.

Поступила в редакцию 01.11.2012 г.